

Asociacija „Vilniaus moterų namai“
Asociacija „Padedu augti“
VšĮ „Mediapressa“
VšĮ „Švelnioji akušerija“
Asociacija Motinystę globojančių iniciatyvų sąjunga
Dulų asociacija
Lietuvos žmogaus teisių centras
Privatūs asmenys

2020 – 04 – xx

**J. E. Prezidentui Gitanui Nausėdai,
Seimo pirmininkui Viktorui Pranckiečiui,
Ministrai Pirmininkui Sauliui Skverneliui,
sveikatos apsaugos ministrai Aurelijai Verygai,
Lietuvos savivaldybių asociacijai**

DĖL PASIRINKTO ASMENS DALYVAVIMO GIMDYME KARANTINO LAIKOTARPIU

Žvelgdami į pasaulinę praktiką ir Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas (pridedamos) kreipiamės į jus ir prašome užtikrinti moterų reprodukcinę teisių apsaugą gimdymo stacionaruose. Būtina persvarstyti ir panaikinti draudimą karantino laikotarpiu partnerio / moters pasirinktam lydinčiam asmeniui dalyvauti gimdyje.

Žmogaus teisių pirmumas yra absoliuti demokratinės visuomenės vertybė. Gerbiant ir įtvirtinant žmogaus teisių diskursą svarbu prisiminti, kad reprodukcinės moterų teisės yra neatskiriama moters teisių kaip visuotinių ir nedalomų žmogaus teisių dalis (JTO Kairo konvencija, 1994). Pabrėžtina, jog žmogaus teisių dokumentai nenustoja galioti nei karinių konfliktų, nei pandemijų metu. Didžiausiu iššūkiu jaunoms demokratijoms tampa lyčių demokratijos užtikrinimas. Mūsų šalies pastangos užtikrinti moterų teises krizės metu parodys, kiek brandi yra Lietuvos demokratija.

Pastaruoju metu pasigirsta vis daugiau nerimą keliančių pranešimų, kad karantino metu uždraudus partneriui / moters pasirinktam lydinčiam asmeniui dalyvauti gimdyje padaugėjo akušerinio smurto atvejų. Moterys praneša, jog gimdymo stacionarų personalas su gimdyvėmis elgiasi nekantriai, šiurkščiai, padažnėjo atvejų, kai be jų informuoto sutikimo taikomos įvairios medicininės manipuliacijos ir kt. Be to, tokiu jautriu metu kartu su motina traumuojamas ir kūdikis.

Tai pat, esant daugiavaisiam nėštumui, neatsižvelgiant į tai, gimdymas vyksta natūraliai ar atliekant cezario pjūvį, moteriai, pagimdžiusiai du ir daugiau kūdikių, ypač reikalinga ne tik fizinė, bet ir psichologinė pagalba 24 val. per parą, kurią gali suteikti tik partneris / moters pasirinktas lydintis asmuo. Ligoninės personalas ne visada pajėgus visapusiškai ir bet kuriuo (ypač nakties) metu padėti.

Negana to, teigiama, kad partneris / moters pasirinktas lydinti asmuo neleidžiamas į gimdymą siekiant laikytis karantino higienos ir mažinti apsikrėtimo virusu tikimybę, tačiau nesilaikoma net minimalios higienos guldant dvi netestuotas moteris ir jų kūdikius iš skirtingų šeimų į tą pačią palatą. Moteriai paprašius privačios palatos reikalaujama už ją susimokėti. Taip moteris nukenčia dvigubai - ir netenka galimybės gimdyti su partneriu / moters pasirinktu lydinčiu asmeniu, ir rizikuoja savo bei savo kūdikio sveikata gulėdama bendroje palatoje su kita moterimi. Taip elgiamasi net ir esant galimybei moteris guldyti po vieną.

Todėl manytina, jog draudžiant partneriui dalyvauti jo vaiko / vaikų gimime yra pažeidžiamas teisinėje valstybėje privalantis egzistuoti proporcingumo principas, taikomi apribojimai yra griežtesni ir drastiškesni, nei būtina norimam tikslui pasiekti, todėl būtina imtis priemonių padėčiai taisyti.

Kodėl turėtų būti leidžiama partneriui / moters pasirinktam lydinčiam asmeniui dalyvauti jo vaiko gimime:

- Dalyvauti savo vaiko gimime turėtų būti neginčijama partnerio, antrojo iš dviejų gimstančio vaiko tėvų, teisė.
- Pasaulio sveikatos organizacija rekomenduoja visuotinai leisti partneriui dalyvauti gimdyme net ir pandemijos laikotarpiu. Taip pat PSO rekomendacijos apima ir kito, moters pasirinkto, asmens dalyvavimą: PSO rekomenduoja kiekvienai gimdyvei turėti pasirinktą gimdymo palydovą.¹
- Atsižvelgiant į šias rekomendacijas, galimybės partneriui / moters pasirinktam lydinčiam asmeniui dalyvauti gimdyme neriboja net ir COVID-19 stipriai paveikta Šiaurės Italija. Šalys, kuriose draudimas buvo įvestas, šiandien tokius draudimus panaikina praktikai parodžius, kad toks draudimas padaro daugiau žalos nei naudos.
- Moksliniais tyrimais įrodyta, kad su pasirinktu asmeniu gimdanti moteris patiria mažesnę stresą, jos gimdymas būna sklandesnis, greitesnis gijimo laikotarpis, taip pat efektyviai užtikrinama ir kūdikio gerovė. Medicinos darbuotojai irgi beveik universaliai pritaria, kad lydintis asmuo

¹ <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-on-covid-19-pregnancy-childbirth-and-breastfeeding>

palengvina jų darbą. Žemiau pateikiame ištrauką iš kelių aktualių tyrimų. Remiantis šiomis ištraukomis būtų galima teigti, kad verčiant moterį gimdyti be pasirinkto partnerio neužtikrinamas adekvatus pasirūpinimas jos bei kūdikio sveikata.

Išvados iš tyrimo², apibendrinusio 26 tyrimus iš 17 šalių ir apėmusio daugiau nei 15 000 moterų gimdymo patirtis:

„Moterys, kurios turėjo nuolatinę pasirinkto partnerio paramą gimdymo metu, dažniau pagimdo spontaniškai – be instrumentinių priemonių panaudojimo ar cezario pjūvio. Taip pat tokios moterys rečiau renkasi įvairias skausmo malšinimo priemones ir joms rečiau atliekami cezario pjūviai; jos taip pat pagimdo greičiau. Tikėtina, kad tokios moterys rečiau suserga pogimdyvine depresija, tačiau negalime būti tikri dėl šios išvados, nes sunku palyginti skirtingas studijas (skyrėsi jų aplinkybės bei paramą gimdymo metu suteikiantis žmogus). Moterų, gimdžiusių su tęstine partnerio parama, vaikai rečiau įvertinami žemais Apgar skalės balais. (...) Nenustatėme jokių neigiamų partnerio dalyvavimo gimdyje aspektų.“

Ištrauka iš PSO rekomendacijų³:

„Gairės nurodo, kad „pozityvus gimdymo potyris“ turėtų būti pripažįstamas kaip svarbus ir siektinas gimdymo vertinimas. Pozityvus gimdymo potyris – tai toks gimdymo potyris, kuris atitinka ar viršija moters išankstinius asmeninius ir sociokultūrinius įsitikinimus bei lūkesčius: pagimdyti sveiką kūdikį kliniškai ir psichologiškai saugioje aplinkoje esant tęstiniam praktiniam ir emociniam palaikymui iš gimdymo partnerio ir malonaus bei kompetentingo medicininio personalo. (...) Kiekybiniai tyrimai rodo, kad gimdymo partnerio dalyvavimas gimdyje gali sumažinti cezario pjūvio tikimybę 25 %, instrumentinį gimdymą – 10 % ir analgetikų vartojimą – 10 %. Tai taip pat leistų ligoninėms reikšmingai sutaupyti.“

- Apsisaugoti nuo viruso, sulėtinti jo plitimą ir užtikrinti, kad sveikatos apsaugos sistema galėtų susidoroti su iššūkiu, šiuo metu yra nepaprastai svarbu, tačiau būtina ieškoti pusiausvyros tarp asmens ir socialinės grupės interesų. Šiuo atveju – užtikrinant gimdančių moterų saugumą.

² “Continuous support for women during childbirth”; Bohren M.A., Hofmeyr G., Sakala C., Fukuzawa R.K., Cuthbert A. (2017),

https://www.cochrane.org/CD003766/PREG_continuous-support-women-during-childbirth

³<https://extranet.who.int/rhl/guidelines/who-recommendations-intrapartum-care-positive-childbirth-experience>

Svarbu dėti visas pastangas, leidžiančias išvengti šioje nepaprastai jautrioje situacijoje esančiai moteriai papildomo streso. Atsižvelgiant į karantino sąlygas turi būti įvedami tam tikri neišvengiami apribojimai, kurie ir padėtų apsaugoti medicininį personalą, ir kartu būtų užtikrinta galimybė lydinčiam asmeniui dalyvauti gimdymo procese.

- Svarbu pabrėžti ir tai, jog šiuo metu gimdymo stacionaras yra vienintelis galimas pasirinkimas gimdančiai moteriai. Pabrėžtina, jog įstatymas, įtvirtinantis šeimos teisę pasirinkti gimdymą namuose, Lietuvoje galioja nuo 2019 metų, tačiau praktikoje nėra įgyvendinamas. Medicininę pagalbą norinčios gauti moterys yra priverstos rinktis gimdymą ligoninėse ir esant tokioms sąlygoms partnerio / moters pasirinkto lydinčio asmens dalyvavimas tampa itin svarbiu moters saugumą užtikrinančiu veiksnium. Svarbu atkreipti dėmesį, jog šalyse, kuriose galioja draudimas / ribojimai partneriui palaikyti gimdyvę gimdymo metu ligoninėje, rekomenduojama rinktis gimdymą namuose.

Jūsų maloniam dėmesiui pridedame istorijas, kuriomis sutiko pasidalyti moterys, gimdžiusios karantino metu (ir ne tik), ir jų šeimos. Manome, jog tai iliustruoja šio nepagrįsto draudimo daromą žalą, ir prašome jį panaikinti.

Remdamiesi tuo, kas išdėstyta, prašome nedelsiant priimti būtinus sprendimus tam, kad įprasta gimdančią moterį ir jos kūdikį tausojanti palydėjimo praktika būtų gražinta į gimdymo stacionarus.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pridedamos tikros moterų, gimdžiusių karantino metu, istorijos (kalba netaisyta):

„Dėl įtariamo vaisiaus augimo sulėtėjimo buvau paguldyta į gimdymo patologijos skyrių. Vaisiaus svoris atsiliko ir buvo žemiau 5 procentilės, todėl jis buvo kasdien stebimas. Gydytojų konsiliumas nusprendė, kad neprasidėjus natūraliam gimdymui kovo 24 dieną, kai jau bus suėjusi 39 savaitė, darys cezario pjūvį (skatinti negalėjo, nes pirmasis vaikas gimė per neplanuotą cezarij). Net nekalbu kokia sunki ir nerimastinga buvo laukimo savaitė, visiškai vienai, ligoninėje, kur turi milijoną laiko prisigalvoti visokių scenarijų, o tada atėjo ir kovo 24. Mažoji panelė pati pasirodė nenorėjo, tad ruošiausi cezariui. Medicinos darbuotojams neturiu jokių priekaištų - jie savo darbą atliko puikiai, bet tai, kad tokią akimirką buvau be jokio artimo žmogaus su savo baimėmis buvo tikrai nelengva... 09.00

įvyko operacija, viskas gerai, vaikelis sveikas. Sulietusi mus su Odre nosytėmis, gydytoja išneša mažylę pastebėti į intensyvios terapijos skyrių.

Mane nuveža į palatą. Po truputį po spinalinės nejautos atitirpinėja kojos, "pareina" didysis skausmas, o tu guli viena, šalia nėra dukros, kurią taip laukei pamatyti ir vyro, kuris ten kitam telefono gale pora valandų be jokios žinios ėjo iš proto. Pagaliau jam pranešu, kad viskas gerai. Ateina gydytoja, akušerė, po to ir vaikų gydytoja - vienintelis dalykas, kurį noriu sužinoti, tai kada galėsiu pamatyti savo vaiką. Popiet pagaliau gaunu tikslų atsakymą, kad tada, kai atsistosiu ant kojų ir pati pas ją galėsiu nukeliauti. Paprašius, kad ją pas mane atvežtų išgirstu, kad personalas vaikų nevežioja. O taip norisi būti šalia, maitinti ir atiduoti pirmom gyvenimo akimirkom mažylei visą šilumą. "Būtų čia vyras, būtų kitaip" - pagalvoju. Jei jau ir pati negalėčiau būti šalia, jis galėtų.

Atsistoti po cezario galima bandyti po 12 h, kai tik išima į šlapimo pūslę įstatytą kateterį. Atsistojau, kaip sraigė iššliaužiau iš palatos ir jau ruošiausi eiti į intensyvios terapijos skyrių pamatyti savo vaiko. Dar nieko nesu taip laukusi. "Kaip pirmam kartui per toli.." pasigirsta akušerės balsas ir ji priveža vežimėlį, kuriuo rūpestingai nuveža mane pas mergaitę. Prastovėjau prie jos kokį pusvalandį, tiesiog žiūrėdama ir galvodama kaip noris greičiau būti kartu.

Kitoje barikadų pusėje vyras ir sūnus. Šis įvykis turėjo būti visų mūsų bendras išgyvenimas, bet tapo iššūkiu, kurį reikėjo įveikti atskirai... Puikiai suvokiu kokia sudėtinga yra covid-19 situacija ir, kad visi apribojimai yra daromi mūsų pačių labui, bet manau, kad naudojant teisingas apsaugojimo priemones ir patikrinus vyro priešistorę apie keliones ir sveikatą, jiems tikrai turėtų būti leista dalyvauti gimdyme.

Man ši gimdymo patirtis, kompleksiškai dėl visų aplinkybių liks ganėtina slogia patirtimi. Džiaugiuosi, kad vaikas sveikas, man pačiai taip pat viskas gerai ir pagaliau esame namie, bet išgyvenimai šalia turint mylimo žmogaus palaikymą tikrai būtų buvę bent dukart lengvesni.

P.S leidžiu naudoti šį pasakojimą siekiant pakeisti vyrų lankymo gimdymo metu sąlygas covid-19 situacijos akivaizdoje.

Linkėjimai, Roberta Paliokė"

„Nutariau pasidalinti savo patirtimi. Kitą savaitę bus 2 mėn mano dukrytei ir jeigu ne mano vyro dalyvavimas gimdyme, kažin ar minėtum dabar ir ar aš čia būčiau... Nėštumas buvo labai sklandus, tad ir gimdymo laukiau be baimės ir nusiteikus tik geriausiam.

Mane skatino, nes 8 dienos jau po termino. Vyras kartu aišku, kas labai padėjo morališkai ir fiziškai atlaikyt sąrėmius. Galiausiai atėjo laikas į gimdyklą - stūmimo jausmo 0, skausmelis ojoj, net po epidūro. Na sutrumpintai gimdykloje mane pralaukė 5 valandas klykiančią, nesupratau kas darosi iš skausmo, rėkiau, kad negaliu ir maldavau operuoti, nes stūmimo nejutau ir skausmai buvo nepakeliami. Pradėjo eiti žali vandenys, o daktarė su akušere tik šaipėsi. Vyro maldavau, kad ką darytų, nes nebegaliu. Jos išeidavo ir po kokio 30 min grįždavo su pašaipiais komentarais tik, stumt negalėjau vis dar.

Jos nereagavo į jokių mano aiškinimus, maldavimus ir t.t, jau iš skausmo ir nevilties vyrui sakiau, kad darytų ką arba mums kas nors tikrai nutiks.... ir tik mano vyrui pakėlus visus ant kojų mes likom gyvos... pasirodo, galvutė buvo sukietėjęs stipriai, o svarbiausia, virkštelė tokia trumpa, kad prapjovus negalėjo jos išimti nenukirpe pirma virkštelės.

Esmė, kad aš net nebūčiau niekaip išgimdžiusi, o būtų man tik atitrūkus placenta - ji uždusus, o aš nukraujavus. Atsiprašė po visko, bet nenoriai, o mano patirtas košmaras- iki šiol kankina.

Jeigu ne vyras, jo pagalba po visko - scenarijus būtų liūdnas. Vyras yra PRIVALOMAS!!!!

Mano atvejis kaip medicininis retas, bet personalo ciniškumas bei grubumas labai dažnas, tad vyro kaip adekvataus asmens buvimas greta - labai reikalingas.

Agnė.“

„Jei tik padės kitom, dalinuosi savo istorija! Gimdžiau kovo 15 d. (terminas buvo 23 d.) tai 6 ryto nubėgus vandenims vietoj džiaugsmo, kad tuoj gims mažylė, pajutau paniką, vyras pradėjo skambinti į visas aplinkines ligonines ir gimdymo namus (Klaipėdos gimdymo namus, Kretingos ligoninę, Kauną bei Šiaulius) su klausimu ar įleis ir jį, ar teks mane palikti viena. Atsakymas Klaipėdoj buvo griežtai neigiamas, Kretingoj neprisiskambinom porą valandų (manau dėl to, nes ten labai didelė apkrova buvo jau geras pora savaitių, nes ten leisdavo vyrus), Kaune sakė leidžia, bet 8 ryte turėjo būti posėdis ir nuspręst tiksliau, tad nepažadėjo, jog kol atvažiuosim iš Klaipėdos nebus pasikeitusi situacija. Taigi, kadangi vandenys bėgo stipriai atrodė baisu važiuoti iki Kauno plius nežinant ar tikrai leis vyrą, nusprendėm važiuoti į Klaipėdą. Atvažiavus vyrui leido pabūti kol supildė dokumentus, net iki palatos neleido palydėt. Jaučiausi taip prastai, kad negaliu paaiškinti (net dabar rašant ašaros bėga).

Personalas buvo tikrai superinis, geros akušerės ir gydytojos, kadangi gimdykloj praleidau parą, spėjo pasikeisti ne viena. Visą dieną gimdykloj buvau viena pati, daugiau nebuvo gimdančių tą dieną Klaipėdoj, tai dėmesio ir rūpesčio tikrai gavau, leido vyrui perduot vandens ir daiktų, kurių reikėjo. Gimdymas buvo tikrai labai varginantis ir sunkus, be proto trūko vyro, aišku gelbėjo telefonas ir skambučiai. Bet visumoj atsimenu su dideliu liūdesiu tą rytą, tikrai ne taip turėtum važiuoti gimdyti ir su ašarom ateiti į gimdyklą. Džiaugiuos, kad bent gydytojai ir akušerės tobulai elgėsi, labai palaikė, padėjo ir padrašino. Nors visas personalas nesupranta, kodėl tų vyrų neleidžia ir tik užjautė visas šeimas, kuriom reikia gimdyti atskirai... Tikiuos, kuo greičiau atšauks šitą absurdišką draudimą ir kuo mažiau bus liūdnu gimdymų.

Šarūnė Petruolytė.“

“Gimdžiau kovo 28 dieną, Kretingoje. Žinoma, vyrų neįleido. Labai pasisekė, nes kolektyvas priėmęs mano gimdymą labai šaunus. Taip pat Kretingos gimdymo skyrius yra palankus naujagimiui, tai leliuku buvo pasirūpinta 100 proc. Bet man pačiai buvo labai sunku, gimdymas buvo sudėtingas, po gimdymo nualpau, nepastovėjau ant kojų ir čia labai trūko vyro, nes nei leliuko pakelt negalėjau iš pradžių, o ką jau kalbėt apie pasirūpinimą savim. Buvom išmokę masažus, man jie labai padėjo, o vyro kai neįleido tai likau be masažų kentėt.

Nesam išlepusios moterys, bet tikrai prarandam šitoj situacijoj daug, kai kitos galėjo ir galės pasinaudot šita galimybe. Ir, žinoma, tėčiai taip pat lieka nuskriausti, nes mus laikė 3 paras ir 3 paras tėtis prarado iš leliuko gyvenimo. Ir kartais vyras už tave gali pastovėt, kai tu pati esi skausmuose nelabai ką besuvoki. Čia mano pirmas lėliukas, tai tikrai buvo iššūkis vienai pačiai be vyro.

Eglė Semeniukaitė.“